

Коскіна Ю. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФРАХТУВАННЯ» БАКАЛАВРАМ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (НА МОРСЬКОМУ ТА РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ)

У статті визначено місце фахової дисципліни «Фрахтування» у освітньо-професійній програмі «Організація перевезень та управління на транспорті», розробленій у рамках спеціальності 275 Транспортні технології, яка реалізується у Науково-навчальному інституті морського бізнесу Одеського національного морського університету. Встановлено взаємні зв'язки із дисциплінами, які мають бути попередньо вивчені як такі, окремі знання за якими формують базу для вивчення дисципліни «Фрахтування». Наведено загальні та професійні компетентності, яких мають набути майбутні бакалаври з транспортних технологій, а також очікувані результати навчання. Їх сформовано із врахуванням специфіки сфери трампового судноплавства, на яку і орієнтовано дисципліну. Подано загальні відомості щодо обсягу та змісту дисципліни із їх поділом на частини відповідно до видів і сутності фрахтування суден. Вказано методи та форми реалізації освітнього процесу, які базуються на традиційних лекційних та практичних заняттях, але із використанням широкої документальної бази – реальних договорів фрахтування суден, «читати» які студенти мають навчитися. При виконанні ситуативних завдань, передбачених відповідними навчальною і робочою програмами, заохочується ухвалення студентами самостійних рішень із обґрунтуванням власної думки та коментарями отриманих результатів. Ситуативне завдання полягає в обґрунтуванні найбільш прийняттого для судновласника варіанту відфрахтування судна на рейс та передбачає виконання необхідних розрахунків експлуатаційних та економічних показників. Вивчення дисципліни потребує значних знань англійської мови, яку під час занять студенти мають можливість поглибити та розширити за рахунок вживання термінів, які використовуються у фрахтовому бізнесі, а також вдосконалити навички ділового листування англійською мовою.

Ключові слова: *бакалавр, фрахтування, трампове судноплавство, транспортні технології, компетентності.*

Вступ. Компетентнісний підхід, на якому ґрунтується сучасна вища освіта в Україні, висуває певні вимоги до організації та реалізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, що мають бути враховані викладачами дисциплін загальної та професійної підготовки. Формування необхідних для подальшої роботи за фахом переліку отриманих знань та навичок вимагає чіткого розуміння місця та ролі кожної дисципліни в освітній програмі, її взаємного зв'язку із іншими дисциплінами. Адже лише за такого підходу можливою є розробка змістовного наповнення дисципліни матеріалом, вивчення якого дозволить студенту стати саме «компетентним» - надасть можливість використовувати певні професійні знання та навички для вирішення конкретних виробничих завдань і проблем.

Освіта у галузі транспорту, як наразі і освіта у будь-якій іншій галузі знань, має відповідати вимогам та потребам ринку праці. Тож освітній процес має реалізовуватися на високому рівні, який забезпечуватимете набуття необхідних навичок, знань та вмінь,

необхідних та достатніх для початку професійної діяльності здобувачів вищої освіти, на підставі яких можливим є подальше їх удосконалення, а відтак – і професійне зростання. «Транспортні» спеціальності характеризуються практичною спрямованістю, мають доволі сильну прикладну специфіку, яка наразі є різною для різних видів транспорту. Розробка освітньо-професійних програм (ОПП) для цих спеціальностей має ґрунтуватися на чіткому взаємозв'язку професійних дисциплін, логічній послідовності у їх вивченні, а зміст кожної дисципліни має бути взаємопов'язаним зі змістом дисциплін, що вивчаються у попередніх та наступних семестрах, за умови відсутності дублювання матеріалу.

Аналіз літератури. Сутність компетентнісного підходу як технології навчання останнім часом, враховуючи вимоги сучасності та основні тенденції в освіті, доволі детально викладений у працях вітчизняних [1-5] та іноземних авторів [6-11]. Втім, названі публікації надають лише загальні відомості, наголошують на необхідності впровадження такого підходу, аналізують його переваги у навчанні на різних рівнях освіти. Освіта в нашій країні є сферою, яка у певному сенсі регулюється державою, зокрема – у вигляді затверджених стандартів вищої освіти. Як і для будь-яких інших галузей знань, стандарт спеціальності «Транспортні технології» [12], відповідно до [13], окрім іншого, встановлює нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання. При розробці освітніх програм вищій навчальний заклад, відповідно до Закону України «Про вищу освіту», самостійно визначає перелік та зміст компетентностей, яких має набути здобувач вищої освіти. Саме ними і формується фахове «ядро» підготовки і саме у них відображується специфіка кожного виду транспорту [14-17]. Слід зазначити, що саме специфічні дисципліни, які становлять «ядро» кожної ОПП, формують ті навички та знання, які стануть у нагоді здобувачам вищої освіти при їх роботі за фахом. Тож саме на них – їх особливостях, взаємозв'язках із іншими дисциплінами, підходах до викладання має бути зосереджено увагу викладачів. Разом із тим, місцю та ролі фахових дисциплін у конкретних ОПП приділено незначну увагу – так, лише [18] декларує місце та форми викладання фахової дисципліни (пов'язаної із технологією перевезення вантажів морськими суднами) у процесі підготовки бакалаврів, однак – безвідносно до компетентностей та результатів навчання відповідно до ОПП «Організація перевезень та управління на транспорті».

За мету цієї статті поставлено визначення місця та ролі, форм та методів викладання дисципліни «Фрахтування», яку включено до ОПП «Організація перевезень та управління на транспорті» Науково-навчального інституту морського бізнесу Одеського національного морського університету.

Основний матеріал. Дисципліна «Фрахтування» є однією з навчальних дисциплін ОПП «Організація перевезень та управління на транспорті», у якій вона відноситься до циклу дисциплін професійної підготовки за профілем ОПП [17]. Дисципліну закріплено для викладання на кафедрі «Експлуатація флоту і технологія морських перевезень», що є цілком доречним, адже предметна галузь дисципліни полягає саме у сфері комерційної експлуатації торговельного флоту, охоплюючи зокрема трампове судноплавство. Обсяг дисципліни становить 4 кредити ECTS із іспитом як формою підсумкового контролю.

Вивчення дисципліни «Фрахтування» сприяє здобуттю та розвитку у студентів компетентностей, яких потребує подальша їх робота у сфері трампового судноплавства та фрахтового бізнесу. Їх умовно можна поділити на такі, що носять узагальнений характер, пов'язані зі спеціальністю загалом, та такі, що враховують специфіку фрахтових операцій із торговельними суднами. Матеріал дисципліни сприяє поглибленому розумінню сфери майбутньої професійної діяльності, зокрема – експлуатації суден у трамповому судноплавстві та організації перевезень зовнішньоторговельних масових вантажів. Трампове судноплавство – характер роботи суден, вантажна база, власне судна, які

використовуються за цієї організаційної форми, практика укладання угод – характеризується суттєвими відмінностями від лінійного судноплавства, що забезпечує дисципліні «Фрахтування» власну нішу у ОПП, а компетенції, які формуються у результаті вивчення дисципліни, відрізняються від тих, що їх набувають студенти під час вивчення дисциплін з організації роботи лінійного судноплавства. Перелік компетентностей та логічний їх взаємний зв'язок подано на рис. 1.

Рисунок 1 – Компетентності, які забезпечує вивчення дисципліни «Фрахтування»

Основний результат вивчення дисципліни «Фрахтування» відображено у ОПП [17]: «організувати операції з фрахтування суден», який наразі поточнюється та деталізується як можливість відповідати, пояснювати, розуміти пояснення, вести дискусію, звітувати, листуватися іноземною мовою із використанням фрахтової термінології на достатньому для

професійної діяльності рівні; організувати та контролювати експлуатацію суден у різних видах фрахтування як складову частину експлуатації флоту судноплавного підприємства; організувати та управляти перевезеннями вантажів у міжнародному сполученні із використанням морського транспорту; обирати транспортні засоби (судна); контролювати хід виконання перевезення; виконувати розрахунки експлуатаційних та економічних показників відфрахтування суден у різних видах фрахтування, аналізувати їх величини, виявляти зовнішні (ринкові) та внутрішні (договірні умови) чинники, які впливають на них; здійснювати порівняння отриманих величин показників та робити висновки щодо доцільності експлуатації суден у різних видах фрахтування; порівнювати пропозиції щодо відфрахтування суден на рейсових умовах під перевезення вантажів розрахунковим шляхом; розробляти пропозиції щодо можливих змін формулювань умов договору фрахтування з метою підвищення ефективності фрахтової операції; вести перемовини (як усні, так і письмові) щодо укладання угоди з фрахтування суден, представляючи інтереси однієї із сторін; складати RECAP та оформлювати чартер-партію; надавати коментарі у частині правової відповідальності та економічної ефективності фрахтової операції; розуміти принциповий порядок формування та функціонування фрахтового ринку, знати чинники, які впливають на його динаміку та стан, аналізувати вплив дій судовласників і вантажовласників на кон'юнктуру фрахтового ринку.

Дисципліна «Фрахтування» викладається на останньому році навчання за рівнем освіти «бакалавр», що є обґрунтованою необхідністю – адже як відповідна сфера практичної діяльності, пов'язана із залученням суден, що працюють у трамповому судноплаванні, вона акумулює у собі знання та навички, які мають отримати студенти, вивчаючи фахові дисципліни попередніх років навчання. Працюючи у сфері фрахтового бізнесу, фахівець має розумітися на особливостях конструкції суден торговельного флоту та їх основних техніко-експлуатаційних характеристиках; мати чітке уявлення щодо організації вантажних перевезень у міжнародному сполученні; володіти знаннями щодо організації транспортних процесів та особливостей функціонування транспортних систем, пов'язаних із доставкою масових вантажів; добре орієнтуватися у специфіці організації роботи суміжних із морським перевезенням установ, організацій та підприємств; розумітися на транспортних характеристиках вантажів та технологічних особливостях їх перевезення суднами. Поза обговоренням залишається англійська мова – це є само по собі зрозумілим, адже фрахтовий бізнес використовує саме англійську як основну мову спілкування. Не ставлячи за мету поєднати усі дисципліни ОПП, на рис. 2 проілюстровано зв'язок дисципліни «Фрахтування» із іншими дисциплінами, знання за якими у певному сенсі та у певній своїй частині є базовими для розуміння предметної сфери дисципліни «Фрахтування».

Рисунок 2 - Взаємозв'язок дисципліни «Фрахтування» із дисциплінами ОПІ, які мають бути вивчені на попередніх курсах навчання

Характерним є те, що більшість дисциплін, знання та навички за якими є у певному сенсі підґрунтям для вивчення дисципліни «Фрахтування», відносяться до циклу дисциплін професійної підготовки. Саме на них базується «Фрахтування», що підкреслює специфічність дисципліни. Незважаючи на стійкий зв'язок із іншими дисциплінами ОПІ, дисципліна «Фрахтування» є необхідною для фахівців саме у галузі морського транспорту, оскільки присвячена вивченню трампового судноплавства – проблематика організації залучення суден для перевезень вантажів (масових зокрема, оскільки саме вони формують вантажну базу роботи для трампових суден) розглядається з позицій обох сторін, що залучаються (судновласника і фрахтувальника).

Змістовно дисципліну поділено на дві частини відповідно до двох основних видів фрахтування суден – рейсове і на час, певна частина навчального часу приділяється особливостям укладання різновидів угод у межах названих видів. Окремий розділ дисципліни розглядає суто практичну частину фрахтового бізнесу – підготовка та реалізація фрахтової угоди. При цьому вступна частина дисципліни «Фрахтування» присвячена підґрунтям фрахтових операцій – огляду практики реалізації зовнішньоторговельних договорів купівлі-продажу товарів у частині їх транспортних умов. Такий підхід вдається цілком логічним, адже перевезення вантажів (як у трамповому, так, до речі, і у лінійному судноплавстві) так чи інакше є логічним наслідком факту укладання торговельної угоди.

Формами подання матеріалу, що застосовуються, є традиційні для вітчизняних закладів вищої освіти лекції із закріпленням отриманого матеріалу на практичних заняттях. Перелік лекційних та практичних занять побудовано у такий спосіб, що матеріал кожної лекції пов'язаний із матеріалом попередньої та є підґрунтям для наступної. Так, викладанню матеріалу щодо сталійного часу присвячено 4 години, оскільки ці умови фрахтової угоди є одними з найбільш важливими та характеризуються багатоваріантністю формулювань. Пояснення наступного лекційного матеріалу – контрсталійний час та демередж, не є можливим без пояснення умов та формулювань по сталійному часу, у той час як базою для пояснення умов про сталійний час у свою чергу є домовленості по портах завантаження/розвантаження.

Втім, викладання матеріалу здійснюється не лише у словесній формі – як монолог лектора. У навчальному процесі активно використовуються наочні методи – студенти працюють із «живими» чартер-партіями, укладеними за універсальними проформами, знайомлячись із тим, як у практичній діяльності формулюються та вказуються у них умови угоди та домовленості сторін. Вже укладений чартер містить один з декількох варіантів формулювань умов договору, тож можливість, доцільність та практика використання інших формулювань, так само як і їх тлумачення, мають бути пояснені окремо. Такий підхід поживає ход проведення заняття, оскільки студенти фактично є залученими у процес «читання» чартер-партії, намагаючись самостійно прокоментувати їх або ж отримуючи коментарі викладача.

Викладання дисципліни передбачає також комбінацію лекційних та практичних занять, у рамках чого студенти вирішують ситуаційне завдання з обґрунтування судовласником найбільш прийнятної пропозиції з відфрахтування судна на рейс. Тут важливою особливістю слід вказати той факт, що сплин процесу фрахтових перемовин та оцінки запропонованих пропозицій з виконання судном рейсу є настільки індивідуальним у кожному завданні, що позбавляє роботу суто механічних розрахунків, коли за відомими формулами обчислюються певні показники, а результати вирішення поставленої задачі у певному сенсі відомі заздалегідь. Тож при виконанні роботи студенти мають проявити творчий підхід – як у пошуку необхідних даних (з вільно доступних джерел) для виконання певних розрахунків, так і у поясненні свого розуміння отриманих результатів та можливостей їх коригування.

Англійська мова є основною мовою спілкування у фрахтовому бізнесі, враховуючи міжнародний характер перевезень вантажів із залученням морського транспорту. Використовуючи доволі потужну базу професійної англійської мови, дисципліна «Фрахтування» передбачає поповнення словникового запасу студентів – за рахунок специфічних термінів, притаманних суто сфері фрахтових операцій. Договори фрахтування суден укладаються англійською мовою – так само, як і перемовини щодо її укладання (зокрема – листування) здійснюються англійською мовою. Характерним є використання численної кількості абревіатур, тлумачити та розуміти сенс яких студенти саме і мають змогу навчитися при вивченні дисципліни «Фрахтування».

Висновки. Необхідність забезпечення високого якісного рівня освітніх послуг, які надаються закладами вищої освіти, вимагають постійного удосконалення (змістовно та за формами викладання) дисциплін, зокрема – фахових, які формують коло професійних навичок і компетентностей. Освітній процес має захоплювати студента, тож постійною є необхідність розробки та впровадження новітніх технологій та засобів навчання. Подальший розвиток змістовного наповнення дисципліни «Фрахтування» має базуватися на оновленні інформаційної бази, яка використовується у навчальному процесі, а форми проведення занять – заохочувати та мотивувати студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шаров С. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 194-199.
2. Стинська, В. В., Яцишин З. М., Кліщ, І. П. Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 79 (т. 2). – С. 139-142. – DOI [10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.2.30](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.2.30)*

3. Лунячек В. Компетентнісний підхід як методологія професійного розвитку працівника освіти. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2 (102). С. 37-45. DOI 10.37026/2520-6427-2020-102-2-37-45
4. Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія і практика. Монографія / кол авт. ; за заг. ред. О.А. Жукової, А.І. Комишана. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021, - 264 с. DOI 10.26569/978966285629
5. Холоденко В. О. Компетентнісний підхід у вищих навчальних закладах України: деякі теоретичні аспекти освітньої парадигми. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2022. Вип. 204. С. 268-274. DOI 10.36550/2415-7988-2022-1-204-269-274
6. Oroszi T. Competency-Based education. *Creative Education*. 2020. 11. p. 2467-2476. DOI 10.4236
7. Glaesser J. Competence in educational theory and practice: a critical discussion. *Oxford Review of Education*. 2019. 45:1, p. 70-85. DOI 10.1080/03054985.2018.1493987
8. Kellogg S. Competency Based Education: Best Practices and Implementation Strategies for Institutions of Higher Education. 2018. Doctorate in Education. URL: [3https://core.ac.uk/download/pdf/235302572.pdf](https://core.ac.uk/download/pdf/235302572.pdf)
9. Sturgis Ch., Casey K. Quality Principles for Competency-Based Education. URL: <https://aurora-institute.org/wp-content/uploads/Quality-Principles-Book.pdf>
10. Curry L., Docherty M. Implementing competency-based education. DOI: 10.22329/cely.v.10i0.4716. *Collected Essays on Learning and Teaching*. 2017. Vol. X. p. 61-74.
11. Halász G., Michel A. Key Competences in Europe: interpretation, policy formulation and implementation. *European Journal of Education*. 2011. Vol. 46, No. 3. p. 289-306.
12. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 275 «Транспортні технології (за видами)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. – Київ, 2018. – 20 с.
13. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Протокол № 3 від 29.03.2016 // Сектор вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. – К., 2016. - 29 с.
14. Освітня-професійна програма (зі змінами) «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)». URL: https://odaba.edu.ua/upload/files/OPP_TT_2021.pdf
15. Освітня-професійна програма «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)». URL: <https://docs.ztu.edu.ua/>
16. Проект ОПП «Організація перевезень і управління на транспорті». URL: <https://kart.edu.ua/pro-universitet/public-info/obgovorennya/osvitni-programi/275-transportni-tehnologii-275-02-na-zaliznichnomu-transporti>
17. ОПП «Організація перевезень та управління на транспорті». URL: <https://www.onmu.odessa.ua/ua/nn-imb/trans-tech-bach/oput-bach.html>
18. Дрожжин О.Л., Тихоніна І.І. Форми й методи викладання дисципліни «Технологія морських перевезень» для бакалаврів. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2017. № 4 (234). С. 94-97.

Koskina Yu.O.

PECURIALITIES OF THE TEACHING OF THE COURSE OF "CHARTERING" FOR BACHELORS OF TRANSPORT TECHNOLOGIES (BY SEA AND RIVER TRANSPORT)

The paper defines the place of the professional course "Chartering" in the educational and professional program "Organization of transportation and transport management", developed within the specialty 275 Transport technologies, which is implemented at the Scientific and Educational Institute of Maritime Business of the Odessa National Maritime University. Interrelationships have been established with the disciplines, which must be previously studied as

such, some knowledge of which forms the background for studying the "Chartering". The general and professional competencies that future bachelors in transport technologies should acquire, as well as the expected learning outcomes, are given. They are formed considering the specifics of the field of tramp shipping, on which the discipline is oriented. General information on the scope and content of the discipline is provided, with their segmentation into two parts according to the modes and meaning of vessels' chartering. Methods and forms of implementation of the educational process are indicated, which are based on traditional lectures and practical classes, but using a wide documentary base - real charter-parties, which students should learn to "read". The situational task for students is provided by the relevant educational and work programs, and accomplishing it students are encouraged to make individual decisions with justification of their own opinion and comments on the results obtained. The situational task consists in ensuring the most acceptable option for the shipowner to charter out the vessel for a voyage and involves calculations of the operational and economic indicators. The study of the course requires significant knowledge of English, which during classes students have the opportunity to deepen and expand due to the use of terms specific to freight business; to improve the skills of business correspondence in English.

Key words: *bachelor, chartering, tramp shipping, transport technologies, competencies*